

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

JUNIJ

SLOVENSKI JEZIK NA NARODNOSTNO MEŠANEM OBMOČJU V PREKMURJU

==== Izpitna pola 4 ====
Književnost

28. junij 1999/ 45 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik. Izhodiščno besedilo je na perforiranem listu, ki ga lahko iztrga. Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.

MATURITETNI PREIZKUS

NAVODILO KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar!

Ne obračajte strani in ne začinjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola je sestavljena iz 17 vprašanj.

Odgovore napišite v za to predviden prostor, jasno in čitljivo.

Na desni strani je ob vprašanjih navedeno možno število dosegljivih točk.

Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 8 strani.

Priloga

IVAN CANKAR, H LAPCI (odlomek)

JERMAN (*govori spočetka mirno in počasi*): Prijatelji, na obrazih se vam pozna in besede nam pričajo, da ste prišli poslušat in gledat predpustno burko. Tudi ste prišli z drugo mislijo, ki je, poštenei, kakor ste, ne skrivate za hrbtom: da poslušate do konca, nato pa šaljivca opljuvanega poženete na cesto. Prav je, da ste dobre volje v teh žalostnih časih, ko draginja tare in davki tišče –

GLAS: Ali nas ima za norca?

JERMAN: Vendar pa vas nisem klical – ne da bi to žalost reševali in ne da bi burke uganjali. Tudi se nismo zbrali, da bi v tej krčmi Boga odstavljali in zoper cesarja se puntali. Ponižna in miroljubna je naša namera in mislim, da jo izvršimo v prijaznosti. – Kakor ste se učili, je od Boga vse, kar je na svetu –

ŽENSKI GLAS: Kaj mu je treba, da nosi Boga v ustih?

JERMAN: Vse je od njega, le neumnost ne. Kar storimo zoper neumnost, je storjeno po njegovi volji, ki je vsegaveden in ki je pamet na svet poslal. To sem vam povedal, ker ste me krstili za aposteljna satanovega, še preden sem usta odprl.

ŽENSKI GLAS: Sam se je krstil.

JERMAN: Veliko jih je med vami, ki so nauka željni – tiste kličemo v svojo družbo; izpregledali bodo ter bodo spoznali, da katekizem ni vse učenosti začetek in konec, da je čas porušiti plotove, ki so jih postavili človeku duhovni in posvetni jerobi. Veliko pa jih je tudi v naši deželi, veliko in preveč, ki bi jim ne pomagalo, če bi Bog poslal nadnje vseh četvero vélikih ter dvanajstero malih prerokov.

KMET: Ali nas ni za bebce razglasil?

JERMAN: V tako noč tudi mi ne bomo posvetili; naj sama v sebi gnije! O, ne bila bi težka ta vojska zoper neumnost – duše so žejne, same bi šle k studentu! Ali neumnost ni le neumna, temveč je tudi bogata. Zato so jo sorodniki zaklenili v izbo in so ji rekli: »Nikar ne hodi na cesto, da ne zapraviš svoje neumrljive duše; za pečjo ostani in stradaj, pa boš deležna večnega veselja!« – Uboga neumnost sedi za pečjo in strada, zvesti varuhi njeni pa veseljačijo ter se rede za njene svetle cekine. – Zato je potreba, da razgalimo te varuhe ter jih pokažemo ljudstvu: glej, tvoj pastir!

GLAS: Kam je meril?

DRUGI GLAS: Na župnika je meril!

TRETJI GLAS: Pusti župnika le na miru!

KOMAR (*med durmi v ozadju*): Cula je povezana! S to besedo si zoper sebe stokrat podpisal!

JERMAN: Tisti, ki se je oglasil, je med njimi, med nevrednimi varuhi, ki služijo neumnosti in ji ližejo roke, da jedo njen beli kruh . . . O, ni en sam – tisoč jih je in sedemdesetkrat sedemkrat tisoč, ki so tako ponižali svojo pamet, da jemlje vbogajme od nespameti! Svoje spoznanje, božji dar, so prodali za dobro južino, svoje prvenstvo za lečo!

ANKA (*je bila med durmi stopila na stol za Komarjem in se nasloni na njegovo ramo*): Daj, da ga vidim, preroka . . . pozdravljen, prerok!

JERMAN (*tiše*): Jaz pravim . . . rekel sem vam . . .

KOMAR: Kaj te je zmotilo, prerok?

JERMAN: Glejte, človek dandanašnji še svojemu najbližjemu ni zvest, ne bratu, ne prijatelju; in še sebi ni zvest – ne svojemu spoznanju, ne svoji naturi . . . pa bi zvest bil temu ljudstvu, ki zaupa na oko in na besedo, kakor otrok? Pomislite, pol leta je komaj, komaj od setve do žetve, pa so ljudje, brez števila jih je, zavrgli svojo pamet in svojo vest, kakor škodljivo breme na tej poti do kruha. Tisti, ki so Boga samega zasmehovali, kleče pred njegovimi nevrednimi hlapci; prej kletev, zdaj molitev; beseda pa je votla prej ko slej, zakaj njih srce je prazno.

Tako se je zgodilo od setve do žetve. Pa če se vreme nocoj zasukne, bodo preklinjali, ki so še davi molili. Nova resnica je obsenčila svet, izkušen človek mi jo je razložil: hlapčuj, da boš napojen in nasičen, ter nič ne izprašuj, kdo ti je gospodar in kaj ti ukazuje! Hlapci, ki so se radovoljno predali, pa so bolj goreči od gospodarja samega. Gospodar se prekriža, hlapec moli rožni venec; gospodar moli očenaš, hlapec opravlja devetdnevne. Bolj skrbnih varuhov nima neumnost; noč in dan stoje pred njenimi durmi, da je ne zaloti beseda od zunaj ter ji ne zmoti vernega srca . . .

KALANDROVKA: Čez vero šimfa!

KALANDER: Molči, baba!

ŽENSKA: Čez vero šimfa! Čez vero šimfa! (*Hrup.*)

JERMAN (*začuden*): Nisem govoril o veri . . .

DELAVEC: Dali so jim znamenje. (*Pokaže na duri v ozadju.*) Tam so jim dali znamenje!

JERMAN: Prijatelji –

GLASOVI: Molči! – Nehaj, šolmašter! (*Ženski glasovi.*) Antikrist!

ŽENSKI GLAS (*v hipni tišini, tako da se jasno čuje*): Mati mu umira, on pa Boga preklinja!

(*Od tod do konca se vrši vsa stvar v hrupu in zelo hitro, tako da beseda prehiteva besedo.*)

GLASOVI: Nehaj, šolmašter!

NACE: Kristjani, ljubi moji, ne takisto –

JERMAN (*je stal za trenutek osupel*): Kakšna je bila beseda, ki ste jo izrekli? Kaj ste iznašli, da bi me do dna ranili? – Hlapci! Za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni, ustvarjeni za hlapčevanje! Gospodar se menja, bič pa ostane in bo ostal na vekomaj, zato ker je hrbet skrivljen, biča vaje in željan!

GLAS (*od okna*): Ali ste možje, da poslušate?

GLASOVI (*vsi vprek*): Lákot! – Ti nas boš zmerjal? – Na cesto! – Udarite!

JERMAN (*stopi z eno nogo na stol, z drugo na mizo*): Hlapci! Med vas bi Kristus ne prišel z besedo, prišel bi z bičem! Norec, ki se je napravil, da bi vam odklepal to pamet devetkrat zaklenjeno –

GLASOVI: Zadosti je! Kdo je hlapec? (*Ženski glasovi.*) Ali ste možje ali niste? Ali da ga me razpraskamo?

(*Možje so vstali; kozarci zazvenče; miza v ozadju se je bila prevrnila.*)

DELAVEC: Kamenje! Zaprite okna!

KALANDER: Gospod, nehaj!

GLASOVI: Kdo je hlapec? – Udarite!

JERMAN: Hlapci, obsojeni za hlapce –

GLASOVI: Kdo?

(*Čaše žvenkečejo, lete proti Jermanu: nenadoma se prime za glavo in omahne s stola.*)

NACE: Ne greha, ljudje krščanski, ne greha! Ne krvi! (*Kmetje ga sumejo v stran in silijo proti Jermanovemu omizju.*)

GLASOVI (*v ozadju*): Ubijte ga!

DELAVEC: Ranjen!

ŽUPNIK (*stoji visok in širok med durmi v ozadju*): Vade in pace!

KALANDER (*je bil prijel Jermana pod pazduho ter ga potisnil skozi duri na desni; stopi pred duri in vzame stol v roko*): Jaz sem Kalander, kovač; kdo bi rad še kaj vedel? (*Ljudje se umaknejo.*)

Ivan Cankar, Hlapci, IV. dejanje (odlomek), Berilo 2, str. 74–77

Natančno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. Obkrožite črko pred prizoriščem 4. dejanja.

- a) županova soba
- b) šolska zbornica
- c) gostilniška soba
- č) Jermanova soba

(1 točka)

2. Kateri je osrednji konflikt v drami? (Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom.)

- a) spor med (klerikalno) oblastjo (župnik) in izobraženstvom (Jerman)
- b) spor med Jermanovo družbenopolitično akcijo in ljubeznijo do Anke
- c) spor med Hvastjo in Komarjem
- č) spor med Jermanom in Komarjem

(2 točki)

3. a) V eni povedi odgovorite, proti čemu nastopi Jerman v svojem govoru.

(3 točke)

b) Svojo trditev ponazorite s citatom iz besedila.

Citat: _____

(2 točki)

4. V eni povedi razložite pomen Komarjeve replike »Cula je povezana! S to besedo si zoper sebe stokrat podpisal!«.

(3 točke)

5. Na črto napišite ime kraja, kamor bodo premestili Jermana po neuspelem shodu v gostilni.

(2 točki)

6. Ali ima ime tega kraja simboličen pomen? (Obkrožite pravilni odgovor.)

DA/NE

(1 točka)

7. a) S katero besedo se kaže Ankin ironični odnos do Jermanovega govora. (Izpišite jo na črto.)

(2 točki)

b) Zakaj menite, da je ta beseda ironična? (Odgovorite v eni povedi.)

(3 točke)

8. Zapišite ključno repliko v odlomku, ki povzroči v Jermanu preobrat.

(2 točki)

9. Zakaj so te besede za Jermana tako usodne? (Odgovorite v eni povedi.)

(3 točke)

10. Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom. Snov drame je

a) avtobiografska.

b) zgodovinska.

c) fantastična.

č) družbenopolitična.

(1 točka)

11. Na črto napišite zgodovinski čas dogajanja.

(1 točka)

12. Obkrožite črko pred številom dejanj drame Hlapci.

a) 3

b) 4

c) 5

(1 točka)

13. Podčrtajte pravilno trditev.

Za sintetično dramsko tehniko je značilno,

- a) da si dogodki logično in vzročno povezano sledijo v linearnem zaporedju.
- b) da se dramsko dogajanje v celoti dogaja na odru pred očmi gledalca, konflikt pa se je zgodil v preteklosti.
- c) da se vse odločilno zgodi že pred začetkom, drama pa postopno razkriva preteklost, ki s svojimi posledicami sega v sedanjost.

(2 točki)

14. Obkrožite črko pred pomenom, ki **ne** ustreza pojmu tragičnosti.

- a) tragično je, če zadene junaka nesreča, ne da bi jo hote zakrivil sam
- b) označuje hudo trpljenje, težave, neugodje
- c) označuje junakov notranji zlom
- č) tragično je nenadna sprostitev napetega pričakovanja

(2 točki)

15. Na črto dopišite ustrezno manjkajočo oznako Hlapcev, izbrano med naslednjimi možnostmi:

- politična satira in osebna drama,
- politična satira,
- družinska drama,
- osebna drama.

Drama Hlapci je _____.

(2 točki)

16. Ekspresivnim izrazom na levi izberite ustrezno sopomensko razlago na desni in jih povežite s črtami.

lakot	berač, revež
pastir	glasnik zla
apostelj satanov	voditelj, vodja

(3 točke)

17. Cankarjeve dramske osebe v govoru uporabljajo številne frazeologeme. Pojasnite pomen naslednjih frazeologemov tako, da jih boste uporabili v smiselnih povedih.

po strani gledati
posvetiti v noč
zgago delati
porušiti plotove

(4 točke)
